

УДК 37.134:355.23

Людмила БОРОВИК,

*кандидат психологічних наук, доцент, Національна академія
Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький*

ВІДПОВІДНІСТЬ КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ СФОРМОВАНОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Обґрунтування критеріїв та показників психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників є важливим завданням дослідження, оскільки без цього неможливо діагностувати початковий рівень сформованості даного особистісного утворення у майбутніх офіцерів-прикордонників, ефективність психолого-педагогічної системи засобів підготовки майбутніх офіцерів, порівняти мету дослідження й отриманий результат. Визначення рівня психолого-педагогічної компетентності дозволяє скорегувати та оптимізувати процес підготовки справжнього професіонала, здатного виконати складні завдання з охорони державного кордону.

Проведений детальний аналіз наукових джерел та дослідження психологічних та педагогічних особливостей професійної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників та змісту їх психолого-педагогічної компетентності дозволив виділити показники останньої та згрупувати їх у відповідності до критеріїв.

Ключові слова: *критерії, показники, психолого-педагогічна компетентність, майбутні офіцери-прикордонники.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Неперервне зростання кількості інформації, підвищення ролі особистості у різних сферах діяльності, інтелектуалізація цієї діяльності, розвиток інформаційних технологій у сучасному суспільстві потребують підготовки фахівців нового типу – висококваліфікованих, професійно компетентних спеціалістів. Такі ж вимоги ставляться до працівників усіх сфер діяльності, у тому числі і до офіцерів-прикордонників. Професійна компетентність прикордонного фахівця, у свою чергу, передбачає знання психологічних та педагогічних аспектів відповідного виду діяльності з метою підвищення ефективності цієї діяльності, тобто наявність психолого-педагогічної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Ефективне вирішення завдань професійної діяльності офіцерів-прикордонників також вимагає наявності у них сукупності психологічних та педагогічних знань та вміння вміло застосовувати ці знання у всіх сферах своєї діяльності, що зумовлено певними особливостями останньої [6, с. 56]. Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив те, що вивчення окремих питань психолого-педагогічної компетентності офіцерів органів охорони державного кордону (ООДК) займалось багато дослідників: Максименко С. Д., Сафін О. Д., Томчук М. І., Гур'янов Ю. М., Журавльов В. В., Олійник В. В., Ягупов В. В. та інші. Але, на жаль, цілісного та системного підходу до вивчення питання психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників до сьогодні не існує. Отже, дослідження психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України (ДПСУ) є актуальним і своєчасним.

Обґрунтування критеріїв та показників психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників є важливим завданням дослідження, оскільки без цього неможливо діагностувати у них початковий рівень сформованості даного особистісного надбання, ефективність психолого-педагогічної системи засобів підготовки майбутніх та теперішніх офіцерів, порівняти мету дослідження й отриманий результат. Визначення рівня психолого-педаго-

гічної компетентності дозволяє скорегувати та оптимізувати процес підготовки справжнього професіонала, здатного виконувати складні завдання з охорони та захисту державного кордону, вирішувати оперативно-службові та педагогічні задачі. Обґрунтування критеріїв досліджуваного особистісного феномена здійснено нами раніше, а питання показників психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників залишилось відкритим.

Метою статті є визначення показників сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів ДПСУ та встановлення відповідності між критеріями та показниками цієї особистісної характеристики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Словник іншомовних слів визначає поняття “критерій” (від грец. *kriterion* – здатність розрізняти) як ознаку, на основі якої проводиться оцінка, визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки.

Над проблемою критеріїв і показників психологічних явищ та їх співвідношення працювало багато педагогів і психологів, зокрема Ю. К. Бабанський, П. Н. Городов, В. В. Ягупов, А. В. Галімов. Зокрема, О. В. Барабанщиков дає декілька визначень критеріїв: а) це показник, об’єктивний прояв чого-небудь; б) це психологічна установка діагност; в) це мірило, тобто правило, яким треба користуватись при діагностуванні; г) це питання опитувальника, анкети, тесту тощо [2, с. 87].

Досить цікавою і найбільш повною, на нашу думку, є дефініція поняття “критерій”, що запропонована в дослідженні А. В. Галімова, який визначив, що “критерій виражає найзагальнішу сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних педагогічних явищ, при цьому ступінь вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражаються в конкретних показниках, які характеризуються, у свою чергу, рядом ознак” [4, с. 96]. Критерії повинні відповідати певним вимогам:

- об’єктивність;
- ефективність;
- надійність і висока достовірність;
- спрямованість критерію [3, с. 122]

Критерій повинен бути розгорнутим, тобто включати в себе більш дрібні одиниці вимірювання, що дозволяють в реальній практиці “заміряти” дійсність у порівнянні з ідеалом. Такими одиницями є показники (ознаки). Показник (ознака), як компонент або складова критерію в цьому випадку є типовим і конкретним проявом однією з суттєвих сторін досліджуваного явища, процесу, за яким можна судити не тільки про його наявність, а й про рівень його розвитку.

Критерії є дещо умовними, але вони потрібні для більш якісного вивчення особливостей формування у офіцерів психологічної компетентності. Кожний критерій виражає вищий рівень явища і є ідеальним зразком для порівняння з реальними явищами, за його допомогою можна встановити міру відповідності існуючого рівня сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутнього офіцера ДПСУ моделі досліджуваного особистісного феномена.

Немає також узгодженої думки і щодо зв'язку категорій “критерій” і “показник”. Окремі дослідники вважають, що поняття “критерій” за своїм обсягом ширше, ніж поняття “показник”, і що показник є складовою частиною критерію. Останній входить у нього як складова частина, показник є компонентом критерію. Показник як компонент критерію в цьому випадку є типовим і конкретним виявом однієї із суттєвих сторін певної якості особистості, з чого можна робити висновки про цю якість та рівень її сформованості. Загалом застосування критеріїв та показників дає можливість отримати кількісні оцінки у певних одиницях виміру. Процедура визначення критеріїв і відповідних їм показників є одним з елементів експериментальної роботи.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та військової практики свідчать, що об'єктивною основою критеріїв є професійна діяльність офіцерів-прикордонників. Критерії сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів ООДК було визначено на основі аналізу психолого-педагогічної та філософської літератури, наукових робіт вітчизняних і зарубіжних вчених, результатів опитування офіцерів прикордонних підрозділів, психологічних особливостей професійної діяльності, результатів анкетування офіцерського складу Західного регіонального управління ДПСУ. Крім того,

неабияку роль у визначенні критеріїв відіграв досвід співпраці з офіцерами-прикордонниками в межах Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, бесіди із досвідченими курсовими офіцерами, досвідченими викладачами, вивчення сутності та структури психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників.

З метою доведення об'єктивності виділених критеріїв і була застосована колективна експертна оцінка. Експертні методи використовують евристичні можливості людини, даючи змогу на основі знання, досвіду та інтуїції спеціалістів, які працюють в даній галузі, одержати апіорні оцінки досліджуваних явищ. Процес наукової творчості обов'язково передбачає наявність щонайменше у провідних науковців у кожній конкретній галузі науки гіпотетичних уявлень про шляхи розв'язання нинішніх суперечностей прогресу, апіорних оцінок значущості різних розв'язків і інтуїтивних здогадок про альтернативи і можливі варіанти розвитку [5, с. 96]. Сформованій експертній групі необхідно було визначити значущість запропонованих критеріїв рівня розвитку психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників шляхом ранжування. Після перевірки узгодженості думки щодо поставленої задачі всередині групи експертів була розрахована статистична оцінка χ^2 . Порівняння розрахованої оцінки з її критичним значенням вказало на узгодженість думки експертів на рівні значущості $p \leq 0,05$ [8, с. 113].

Таким чином, у результаті проведеної нами дослідницької роботи та роботи експертної групи було виділено сукупність критеріїв сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. Психолого-педагогічна компетентність майбутніх офіцерів-прикордонників – це складне особистісне утворення, яке визначається сукупністю знань суб'єкта з різних галузей психології (загальної, військової, практичної, психології діяльності в особливих умовах) та педагогіки і вмінь застосовувати ці знання на практиці, а також певними психологічно та педагогічно важливими якостями особистості. Психолого-педагогічна компетентність майбутніх офіцерів-прикордонників корелює з їх професіоналізмом. Професійна

компетентність сучасного фахівця, загалом, та офіцера-прикордонника, зокрема, виходить за рамки, окреслені особливостями його фаху. Компетентний фахівець характеризується універсальним набором загальнопрофесійних та людських якостей, психологічних знань, на підґрунті яких формуються інші більш специфічні та вузькопрофесійні аспекти особистості. Отже, прослідковується зв'язок між процесом формування психологічно та педагогічно компетентного фахівця і формуванням особистості. Відповідно цей процес у своїх основних рисах повинен бути особистісно спрямованим та орієнтуватись на такі сфери реалізації особистості, як сфера суб'єкта, сфера взаємодії людини з іншими людьми та сфера діяльності людини.

Слід відмітити, що у процесі заглиблення у проблему формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників виникла необхідність в удосконаленні сформованої раніше сукупності критеріїв. Це знайшло вираження в укрупненні критеріїв та деякій зміні їхніх назв.

Ураховуючи перераховані особливості психолого-педагогічної компетентності та її формування, сукупність критеріїв рівня сформованості цієї якості особистості має вигляд:

- мотиваційно-світоглядний;
- змістовно-діяльнісний;
- поведінковий;
- емоційно-вольовий.

Мотиваційно-світоглядний критерій характеризує стійкість мотивів вибору професії офіцера-прикордонника, глибоке розуміння професійних завдань прикордонників та ступінь вболівання за справу, впевненість майбутніх офіцерів-прикордонників в особистій та суспільній значущості обраної професії; ціннісні та світоглядні орієнтації, глибоке переконання у необхідності формування психолого-педагогічної компетентності у майбутніх прикордонних фахівців.

Змістовно-діяльнісний критерій характеризує ступінь засвоєння системи знань та вмінь із загальної, військової та практичної психології, педагогіки та дидактики, закономірностей спілкування, основ конфліктології та з інших професійно важливих навчальних дисциплін,

котрі дозволяють якісно виконувати майбутнім офіцерам-прикордонникам свої службові обов'язки Даний критерій передбачає засвоєння сукупності дій та операцій для забезпечення психологічного супроводу діяльності прикордонного підрозділу, характеризує вміння майбутнього офіцера-прикордонника психологічно та педагогічно правильно "обіграти" стандартні та нестандартні ситуації, котрі виникають у ході вирішення оперативно-службових завдань та проведенні виховного і навчального процесу в межах прикордонного підрозділу, вміння правильно визначити підлеглим мету та засоби виконання поставлених задач, правильно оцінити результат та провести його корекцію.

Поведінковий критерій характеризує вміння майбутнього офіцера-прикордонника будувати "суб'єкт-суб'єктні" взаємовідносини з підлеглими, здійснювати психологічний аналіз вчинків підлеглих та особистих, вміння правильно пояснити ці вчинки, наявність рефлексії, вміння здійснювати самоаналіз та самооцінку, характеризує поведінку офіцера під час виконання ним своїх професійних обов'язків, формування зразків поведінки у середовищі, що пов'язане з професійною діяльністю.

Емоційно-вольовий критерій характеризує емоційне ставлення майбутнього офіцера-прикордонника до своєї професійної діяльності, ступінь розвитку його вольових якостей, його емоційну стійкість, вміння здійснювати самоконтроль та самовдосконалюватись.

Було передбачено, що комплексне застосування критеріїв повинно допомогти досить об'єктивно оцінити рівень сформованості психолого-педагогічної компетентності в майбутніх офіцерів-прикордонників; визначити, які якості, знання та вміння слід сформуванати у них та визначити програму їх формування; порівняти результати визначення рівня сформованості психолого-педагогічної компетентності, отримані в ході експериментального дослідження учасниками якого були курсанти, молоді та досвідчені офіцери.

На підставі проведеного теоретичного дослідження психолого-педагогічної компетентності та дослідження практичної діяльності офіцерів-прикордонників було виявлено особливості цієї компетентності у майбутніх офіцерів-прикордонників та їх професійної діяль-

ності. Вони були враховані під час визначення показників оцінки рівня психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Для визначення значущих показників оцінки рівня психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів ДПСУ було також застосовано метод групових експертних оцінок.

Експертам (36 чоловік) було запропоновано близько 50 показників психолого-педагогічної компетентності, котрі напряму або частково вказують на рівень розвитку досліджуваного особистісного феномена у майбутніх офіцерів-прикордонників. Експертній групі необхідно було оцінити за десятибальною шкалою значущість кожного із запропонованих показників (1 – найнижчий бал, 10 – найвищий бал). Далі відбувалось сумування балів, виставлених експертами для кожного показника. Мінімальна сума балів, яку могли отримати запропоновані показники психолого-педагогічної компетентності – 36 балів, а максимальна відповідно – 360. Для визначення найбільш значущих показників було використано шкалу бажаності Харрінгтона [1].

У табл. 1 представлені показники, котрі отримали більше 240 балів і котрі за шкалою бажаності Харрінгтона є значущими для виявлення рівня сформованості психолого-педагогічної компетентності. Шкала Харрінгтона для визначення найбільш значущих для психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників показників представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Результати роботи експертної групи щодо оцінки значущості показників психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників

№ з/п	Показники психолого-педагогічної компетентності	Загальна сума балів
1	2	3
1	Розвиток мотивації офіцера-прикордонника до професійної діяльності, потреба в отриманні позитивних результатів у професійній діяльності	250

1	2	3
2	Наявність належних ціннісних орієнтацій офіцера-прикордонника та дотримання моральних норм поведінки	248
3	Уміння формувати і підтримувати у себе та підлеглих психологічну готовність і позитивну мотивацію до відданого виконання службових обов'язків, відповідальність під час виконання службових обов'язків	259
4	Переконання у необхідності формування психолого-педагогічної компетентності у прикордонних фахівців	245
5	Ефективність виконання службових обов'язків	290
6	Упевненість у правильності вибору професії прикордонника, цілеспрямоване формування своєї професійної ідентичності	260
7	Рівень психологічних та педагогічних знань	251
8	Уміння застосовувати набуті знання на практиці	263
9	Здатність до проведення діагностуючої та корегуючої роботи	350
10	Здатність логічно мислити, проводити аналітико-синтетичну діяльність, здатність до творчої діяльності	325
11	Прагнення до опанування нових знань з психології та педагогіки	260
12	Наявність управлінських умінь офіцера-прикордонника та наставника	281
13	Здатність до чіткої та своєчасної постановки задач та адекватної оцінки отриманого результату професійної та педагогічної діяльності	309
14	Рішучість у прийнятті рішень у випадку виникнення стандартних та нестандартних ситуацій у ході виконання службових обов'язків та при проведенні психолого-педагогічних заходів	273
15	Ступінь розвитку комунікативних якостей та рівень комунікативних навичок	274
16	Ступінь засвоєння сукупності дій та операцій для забезпечення педагогічного впливу та психологічного супроводу діяльності прикордонного підрозділу	296

1	2	3
17	Рівень сформованості ППВЯ	275
18	Розвиток рефлексії офіцера-прикордонника	346
19	Уміння здійснювати психологічний вплив на підлеглих	285
20	Здатність до адекватної оцінки поведінки та вчинків підлеглих та власних	336
21	Уміння проводити глибокий психолого-педагогічний аналіз міжособистісних стосунків підлеглих та створювати позитивний клімат у колективі	328
22	Ступінь сформованості емоційно-вольових якостей офіцера-прикордонника	296
23	Здатність до подолання вольової та емоційної напруги при виконанні оперативно-службових обов'язків та освітніх завдань	324
24	Нервово-психічна стійкість у процесі професійної та освітньої діяльності	259
25	Саморегуляція поведінки в умовах професійної та освітньої діяльності, самооцінка себе як суб'єкта професійної діяльності, вміння здійснювати самоаналіз та самокорекцію, здатність до самоконтролю та самовдосконалення	298

Таблиця 2

Шкала Харрінгтона для визначення значущих показників психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників

Бажаність	Відмітка на шкалі бажаності (у відсотках)	Відмітка на шкалі бажаності (за сумою балів)
Дуже добре	100–80	295,2÷360
Добре	80–63	240,1÷295,2
Задовільно	63–37	155,9÷240,1
Погано	37–20	100,8÷155,9
Дуже погано	20–0	36÷100,8

Представлені показники дозволяють діагностувати всі компоненти психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. У сукупності вони характеризують формування психолого-педагогічної компетентності як цілісний процес, який можна і необхідно цілеспрямовано організовувати, керувати ним і при цьому прагнути до досягнення позитивних результатів. Крім того, про результативність експериментальних заходів впливу на процес формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів ДПСУ можна буде судити за змінами, які відбуватимуться у кожному критерії, а, отже, з кожним із складових досліджуваної якості.

Проведений нами детальний аналіз наукових джерел та дослідження психологічних та педагогічних особливостей майбутньої професійної діяльності курсантів та змісту їх психолого-педагогічної компетентності дозволив нам виділені показники згрупувати у відповідності до критеріїв психолого-педагогічної компетентності. Критерії психолого-педагогічної компетентності та відповідні їм показники подано в табл. 3.

Таблиця 3

Критерії та показники оцінки психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників

Критерії психолого-педагогічної компетентності	Показники психолого-педагогічної компетентності
1	2
Мотиваційно-світоглядний	Розвиток мотивації офіцера-прикордонника до професійної діяльності, потреба в отриманні позитивних результатів у професійній діяльності
	Наявність належних ціннісних орієнтацій офіцера-прикордонника та дотримання моральних норм поведінки
	Уміння формувати і підтримувати у себе та підлеглих психологічну готовність і позитивну мотивацію до відданого виконання службових обов'язків, відповідальність під час виконання службових обов'язків

1	2
	Переконання у необхідності формування психолого-педагогічної компетентності у прикордонних фахівців
	Ефективність виконання службових обов'язків
	Упевненість у правильності вибору професії прикордонника, цілеспрямоване формування своєї професійної ідентичності
Змістовно-діяльнісний	Рівень психологічних та педагогічних знань
	Уміння застосовувати набуті знання на практиці
	Здатність до проведення діагностуючої та корегуючої роботи
	Здатність логічно мислити, проводити аналітико-синтетичну діяльність, здатність до творчої діяльності
	Прагнення до опанування нових знань з психології та педагогіки
	Здатність до чіткої та своєчасної постановки задач та адекватної оцінки отриманого результату професійної та педагогічної діяльності
	Рішучість у прийнятті рішень у випадку виникнення стандартних та нестандартних ситуацій у ході виконання службових обов'язків та при проведенні психолого-педагогічних заходів
	Ступінь засвоєння сукупності дій та операцій для забезпечення педагогічного впливу та психологічного супроводу діяльності прикордонного підрозділу
Поведінковий	Рівень сформованості ППВЯ
	Розвиток рефлексії офіцера-прикордонника
	Ступінь розвитку комунікативних якостей та рівень комунікативних навичок
	Наявність управлінських умінь офіцера-прикордонника та наставника

1	2
	<p>Уміння здійснювати психологічний вплив на підлеглих</p> <p>Здатність до адекватної оцінки поведінки та вчинків підлеглих та власних</p> <p>Уміння проводити глибокий психолого-педагогічний аналіз міжособистісних стосунків підлеглих та створювати позитивний клімат у колективі</p>
Емоційно-вольовий	<p>Ступінь сформованості емоційно-вольових якостей офіцера-прикордонника</p> <p>Здатність до подолання вольової та емоційної напруги при виконанні оперативно-службових обов'язків та освітніх завдань</p> <p>Нервово-психічна стійкість у процесі професійної та освітньої діяльності</p> <p>Саморегуляція поведінки в умовах професійної та освітньої діяльності, самооцінка себе як суб'єкта професійної діяльності, вміння здійснювати самоаналіз та самокорекцію, здатність до самоконтролю та самовдосконалення</p>

З метою подолання суб'єктивізму утвореного нами розподілу показників за критеріями психолого-педагогічної компетентності нами був знову застосований метод групової експертної оцінки. Експертам було запропоновано виділеним критеріям оцінки сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників поставити у відповідність визначені вище показники. Для цього були сформовані відповідні анкети, в яких кожному експерту пропонувалось здійснити такий розподіл, присвоївши тим показникам, котрі відповідають першому критерію, – 1 бал, другому – 2 бали, третьому – 3 бали і т. д. На наступному етапі ми порівняли утворений нами розподіл показників за критеріями психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів ДПСУ з експертним розподілом.

Метою цього порівняння була перевірка адекватності та правильності здійсненого нами розподілу. Для встановлення ступеня співпадання утворених нами та експертами розподілів показників психолого-педагогічної компетентності за відповідними критеріями було застосовано методи математичної статистики, зокрема метод рангової кореляції Спірмена. Метод рангової кореляції Спірмена дозволяє визначити тісноту і напрямок кореляційного зв'язку між двома ознаками або двома профілями [7, с. 208].

Розрахункова формула для коефіцієнта рангової кореляції має дещо специфічний вигляд, оскільки в утворених розподілах присутні однакові оцінки (ранги):

$$r_s = 1 - 6 \cdot \frac{\sum d^2 + T_a + T_b}{N \cdot (N^2 - 1)},$$

де d – різниця між рангами за двома змінними для кожної ознаки, N – кількість ранжованих значень, T_a, T_b – поправки на однакові ранги.

У результаті розрахунку коефіцієнта рангової кореляції Спірмена було отримане наступне його значення $r_s = 0,768$. Це означає, що кореляція між розробленою нами відповідністю критеріїв та показників психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників та здійсненим експертною групою аналогічним розподілом статистично значуща (на рівні $p \leq 0,01$) і є додатною. З отриманого результату можна зробити висновок, що наш розподіл показників психолого-педагогічної компетентності за відповідними критеріями майже не відрізняється від експертного і у подальшому ми будемо користуватись саме нашим розподілом, оскільки в ньому враховані психологічні та педагогічні особливості професійної майбутньої діяльності курсантів, їх функції та специфіка і складові психолого-педагогічної компетентності саме для майбутніх офіцерів-прикордонників.

Висновки. Отже, у даній статті:

1) ми розглянули різні погляди науковців та вимоги до понять “критерій” та “показник”;

2) на підставі проведеного аналізу психологічних та педагогічних особливостей майбутньої професійної діяльності курсантів та з огляду на результати роботи експертної групи нами були виділені критерії та показники сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів ООДК;

3) проведений нами детальний аналіз наукових джерел та дослідження особливостей професійної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників та змісту їх психолого-педагогічної компетентності дозволив виділені показники згрупувати у відповідності до критеріїв психолого-педагогічної компетентності;

4) представлені критерії та показники дозволять діагностувати всі компоненти психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників, що допоможе визначити рівень сформованості останньої в учасників експериментального дослідження;

5) у сукупності виділені критерії та показники характеризують формування психолого-педагогічної компетентності як цілісний процес, який можна і необхідно цілеспрямовано організувати, керувати ним і при цьому прагнути до досягнення позитивних результатів.

Перспективи подальших досліджень. На підставі проведеного психологічного аналізу особливостей професійної діяльності офіцерів ДПСУ та виділених критеріїв та показників сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників в подальшому ми зможемо визначити рівні розвитку, а також модель формування досліджуваного особистісного утворення.

Список використаної літератури

1. Адлер Ю. П. Планирование эксперимента при поиске оптимальных условий / Адлер Ю. П., Маркова Е. П., Грановский Ю. В. – М. : Наука, 1976. – 279 с.
2. Барабанщиков А. В. Военно-педагогическая диагностика / А. В. Барабанщиков, Н. И. Дерюгин. – М. : ВУ, 1995. – 108 с.
3. Вергасов В. М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе. – К. : Высш. шк., 1985. – 176 с.

4. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом: моногр. / Галімов А. В. – Хмельницький : Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України імені Б. Хмельницького, 2004. – 376 с.

5. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. – Київ-Вінниця: ДОВ “Вінниця”, 2008. – 278 с.

6. Сафін О. Д. Психологія управлінської діяльності командира : навчальний посібник. – Хмельницький : Вид-во АПВУ, 1997. – 149 с.

7. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии. – СПб. : ООО “Речь”, 2000. – 350 с.

8. Черепанов В. С. Экспертные оценки в педагогических исследованиях. – М. : Педагогика, 1989. – 152 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Діденко О. В.

Боровик Л. В. Соответствие критериев и показателей сформированности психолого-педагогической компетентности будущих офицеров Государственной пограничной службы Украины

Обоснование критериев и показателей психолого-педагогической компетентности будущих офицеров-пограничников является важной задачей исследования, поскольку без этого невозможно диагностировать начальный уровень сформированности данного личностного качества будущих офицеров-пограничников, эффективность психолого-педагогической системы средств психологической и педагогической подготовки будущих офицеров, сравнить цель исследования и полученный результат. Определение уровня психолого-педагогической компетентности позволяет скорректировать и оптимизировать процесс подготовки настоящего профессионала, способного выполнить сложные задачи по охране государственной границы.

Проведенный детальный анализ научных источников и исследований психологических и педагогических особенностей профессиональной деятельности будущих офицеров-пограничников и содержания их психолого-педагогической компетентности дал возможность выделить показатели последней и сгруппировать их в соответствии с критериями.

Ключевые слова: *критерии, показатели, психолого-педагогическая компетентность, будущие офицеры-пограничники.*

Borovyk L. Conformity of Criteria and Indicators of Formation of Psychological and Pedagogical Competency of Future Officers of the State Border Service of Ukraine

The substantiation of the criteria and indicators of the psychological and pedagogical competence of future border guard officers is an important task of the study. Without this, it is impossible to diagnose the initial level of formation of this peculiar characteristic, to investigate the effectiveness of the psychological and pedagogical system of training future officers, to compare the purpose of the study and the result obtained. Determining the level of psychological and pedagogical competence allows you to customize and optimize the process of training a genuine specialist capable of performing complex tasks for the protection of the state border.

Based on the analysis of the psychological peculiarities of the border guard activity and the results of the work of the expert group, we determined the criteria and indicators of the competence of the psychological and pedagogical competence of future border guard officers.

A detailed analysis of scientific sources and the study of the psychological peculiarities of the professional activity of future border guard officers and the content of their psychological and pedagogical competence allowed the selected indicators to be grouped according to the criteria of psychological and pedagogical competence.

The criteria and indicators will allow diagnosing all components of the psychological and pedagogical competence of future border guard officers, which will help determine the level of formation of the latter in the participants of the experimental study. Together, the selected criteria and indicators characterize the formation of psychological and pedagogical competence as a holistic process, which can and should be purposefully organized, managed and, seeking to achieve positive results.

This, in turn, will allow us to create a diagnostic apparatus for the level of formation of psychological and pedagogical competence of future border guard officers.

Keywords: *criteria, indicators, psychological and pedagogical competence, future border guard officers.*